

Людмила ка̀то майка и съпруга

Людмила бе необикновено явление: със световна слава, с прекомерна скромност, удостоена с прямота чрез говор, жестове, отзивчивост.

Говорехме често за работата ѝ – отначало разговорът беше труден, както става с хората, когато се опознават. Но постепен-

Тошко и Жени на вилата, 1977 г.

Людмила Живкова и Иван Славков. Япония, 15-25.07.1975 г.

но, когато часовникът напредваше и слънцето се наклоняваше към залез, тя ставаше по-непринудена и откровена: *„Виждам, че хората жадуват да управляват, а не желаят да възпитат волята си, поради липса на чувство за край и отговорност“*.

Бе Човек, който желаше да промени живота и системата в България.

„Аз трябва да бъда упорита в труда, да имам философска концепция за живота и искреност“ – упорито повтаряше, че вдъхновенията са временни, че всичко се решава чрез труда.

Имах чувство, че последните ѝ години са натежали от труд и от много тъга, а такава тъга се ражда от човешката самота. Може би усещаше, че животът ѝ ще бъде кратък, защото бързаше, бързаше всичко да прочете, но не успя. През тези тридесет и девет години извърши огромна културна дейност, с безброй приятели и врагове, но показва тракийската изложба по света.

Тракийската изложба в Лондон бе посетена от 430 000 посетители.

Специално за тракийската изложба от Москва недоволстваха, че най-напред бе представена в Париж през 1973 г., където бе посрещната „триумфално“, а след това в Москва. Изложбата на българските икони бе представена в Единбург през 1978 г. на фестивал на изкуствата. Настроението бе радостно. Изложбата бе приета топло от северняците шотландци, които умеят да ценят истинското изкуство.

Изложбата „1000 години български икони“ бе показана в Европа и Америка. Светът изразяваше възхищение от нашите икони. Изразява го и сега.

През 1975 г. Людмила Живкова бе приета от Папа Павел VI във Ватикана. В това нейно посещение тя помоли папата наши учени да могат да изследват Ватиканските архиви. Тази среща допринесе за подобряването на цялостното отношение на Ватикана и на целия Запад към България, която е древна страна с многовековна история и култура.

През 1979 г. Папа Йоан Павел II обяви светите братя Кирил и Методий за покровители на Европа и славянската писменост.

Често между нас наставаше тишина, която изместваше думите. Тя мълчалива, а лицето ѝ говори – за възрастта ѝ, за произхода ѝ. Дали си носи още на длан душата, или се е научила да хитрува, дали е събрала пъстрия опит от това, че я търсят „приятели“, или че я сковаваша самотност. – „Ако умееш да виждаш, ще видиш...“ – отговаряше ми плахо и спонтанно!

Мисля за миналите ѝ диалози с толкова много чужденци. С каква голяма отговорност се справяше при тези моментни сблъсъци на две идеологии, на два свята. Спомням си крехката фигура на тази енергична жена, която успяваше да устои на контриращите предизвикателства и същевременно да запази усмивката си и добрия тон на българското гостоприемство. Тази човешка разпаленост и вълненията са плюс за Човек като нея, свързан с проблемите и пропагандата, която страстно защитаваше интересите и културата на България като земя на изобилието.

Неискрено биха изглеждали суперлативите, които винаги

можеш да кажеш, но едва ли можеш да се докоснеш до чертите на тази забележителна личност. При разговорите с нея можях да усетя силата на българската бунтарска душа, да прозра Истината, че Човек се създава сред хората, с любовта си към тях.

Енергичност, убеденост, последователност, трудолюбие – всеки може за себе си да постигне това, но не въвн от възможността да живее с народа и да твори за неговото бъдеще. Трябва да имаш кураж да отстояваш една идея докрай, в онези времена това бе ужасно трудно.

Често споделяше: *„За да бъда уважавана, е необходимо да се усъвършенствам, да се стремя към нещо, непостигнато досега от мен“*.

Когато я упреквах, че се преуморява, усмихвайки се, мимоходом обобщаваше: *„Всяко време е имало своите „луди“, които до последния си дъх са се стремили нагоре. Завещали са ни своя стремеж към голямото огнено кълбо. От историята зная, че бъдещето се прави от младите. Човекът има две възможности, да се откаже или да се бори с риск да изгори!“*

Не обичаше да казва всичко. Но вълненията ѝ по проблеми бяха безкрайни.

Когато я прекъсвах за малко отдих, тя казваше: *„Бързам, няма да ми стигне времето, това го правя сега, но вероятно ще се оцени в бъдеще...“* Мислеше, че до 40-годишна възраст трябва да остави нещо след себе си. Остави културата да отваря вратите ни към света. Дали е знаела участта си?

Поразяваше ме тази мисъл, че творчеството и работата ѝ трябваше да служат за пример на поколението, което виждаше в момента само начин за лично облагодетелстване. А тя, с нейните възможности, се труди за пример. Невероятно?

– *„Огорченията ми са идвали винаги от хората, които обичах, но затова пък етичността поставях преди всичко, за да мога да контактувам с огорчените хора“*. С тези думи се извиняваше.

Всеки се ровеше в чувствата ѝ – интимни, обществени. Търсим да намерим онова, което ни вълнува и интригува. Делата

й на общественник я подкрепят в тази битка, която дели между себе си и времето. А в тази битка тя коленичи пред проблемите на Родината с кръст и огън, който огън тя носеше винаги със себе си. Това е онай неканен огън, който древните богове са нарекли разум, за което ние трябва да коленичим пред нея, пред труда й, желанието й за промяна.

Ние сме твърде егоистични, за да отречем земното в личния живот пред земното изкушение в живота на другите. Иначе е трудно да си обясним това кипене у нея, това раздвоение, това непрестанно усилие да проникне отвъд видимото, отвъд самата Природа на Човека.

Всичко това правеше, защото желаше да има „утре“ по-различно, по-хубаво от днес, едно „утре“ по-близо до Слънцето. А то е съпътствано от нашите предшественици, с тях са техният огън, техните идеи. Защото идеята действа на хората свободно, а не насилствено. „– *Да творим, значи да убием смъртта*“. Тя бързаше и твореше, но нейните мъдри разговори останаха с мен. Дали някой днес се интересува от това? Не?

Вдъхновяваше ни със своя ентузиазъм, необикновена енергия и стремеж към Красота. Желаше я. Устреми се към младото поколение, с неговата чистота и неопетнена физика и творчество.

Има моменти, които до голяма степен предопределят живота на Човека, дават му насока, възлагат му задължения и отговорности. Кои бяха те за нея?

Като добрия гений вярваше в човешкия род, който може да твори добро, но затова е необходимо да се работи върху съзнанието на младото поколение със сърце и добри помисли, да вървят по онази чудна пътека, която животът е отредил за всеки един от нас.

Людмила много пъти ми е казвала: „*Трябва човек да прави нещо добро на хората, за да му върви, защото бъдещето се прави днес. Затова всеки трябва да влага нещо свое – мечтите си, поривите си, въображението, надеждата и оптимизма си! А бъдещето е като слънце – мамецо, обещаващо, далечно. В своя стремеж нагоре е изгорял Икар, но следва-*

ците поколения отново и отново ще политат, защото от миналото, те са взели огъня, а не пепелта“. Каква умница! Винаги свързваше миналото с настоящето.

В тази своя младост тя изстрада истинското си призвание. За него споделяше:

– *„Всеки творец избира своята позиция, а тя е мерило за висотата му“.*

Бе от тези хора, с които е удивително интересно да разговаряш, защото изведнъж откриваш у нея умен и интересен събеседник, разбираш, че приказва за онова, което дълбоко я вълнува. Тя беше колкото приятна, толкова понякога трудна за събеседник.

*Приятелският кръг на Людмила. Неразривно свързан със Светослав Ръорих.
На снимката Людмила Живкова със Светослав Ръорих
и проф. Филипов, при награждаването на Ръорих с д-р „Хонорис кауза“
във Велико Търново, 8–9.05.1978 г.*

Людмила изглеждаше самотна, но знанието на духа ѝ разцъфваше отвътре. Затова тя търсеше приятели с изпитан дух.

Лицемерните невежи сипеха унижения към нея, като ѝ изпращаха своето негативно отношение, а то съкрушаваше чувствителното ѝ сърце. То беше чисто и силно, бе като красива българска роза. То страдаше, но не само за нас. То боледуваше за целия свят, обхванат от разруха. Накара ме да вярвам в светлината на света, която бих могла да усетя, стига да мога да търся единствената възможна посока, т.е. „към светлината и добротата на сърцето си“.

Именно поради лошата информация от България за Людмила пристигна Черненко, за да намали напрежението между България и съветското посолство, „за да я посъветва“ – според Валентин Сидоров. Лошото отношение бе и в горните етажи на властта. Те се страхуваха от Людмила, която бе готова да защити убежденията си, а имаше и опората на баща си.

Винаги възлениенията ѝ бяха за българската култура – да стане не само посланик в близки и далечни страни, но и да се осъществи повик за общуване с културата на много народи. Тя трептеше от родолюбие. Тогава я виждах гордо извисена и щастлива.

– „Какво Ви е самочувствието, когато така високо Ви оценяват?“

– „Самочувствието си изграждам в работата си, а наградата за мен не е важна. Тя е вниманието и интересът към работата ми.“ – Скромност от такъв голям началник? Бяхме ли и ние такива? Не!

Името на нашата страна бе популяризирано чрез многообразната и динамична дейност на Людмила. Това, което направи, бе известно навсякъде по света.

Въпреки постигнатите резултати Людмила не се хвалеше, а скромно и системно говореше за сплотяване на колектива ни. Разбира се, това не ѝ пречеше да бъде взискателна, принципна и справедлива. Това бяха добродетели, които изграждаше и обогатяваше през нелекия си житейски път в суровата школа на живота.

Застанала близо до построената гробница, мислено отправям апел към поколението – *„Не свеждайте тъжни очи, а гледайте на живота с радост и доблест, за да оставите и вие диря след себе си!* Людмила посвети част от живота си на Вас – младото поколение на България! За вашите идеали и бъдеще! Времето бе щедро към вас, формирахте се в исторически период, събитията ви носеха на крилете си. Даде ви слънчевия лъч на вярата си за полета на най-младото ято...

Често цитираше Платон: *„От красивите образи ние ще преминем към красиви мисли, от красиви мисли ще преминем към красота и в живота, от красота към абсолютна красота“.*

